

FOREDRAG 2014:

"1814, 1849 og 1864. Skanserne ved Havmøllen og Ahl Hage og Englandskrigene 1807-14, General Ryes skanser på Helgenæs og Ryes march over Djursland sommeren 1849, Fregatten Jylland og slaget ved Helgoland 9. maj 1864", Ebeltoft Pensionistforening, Bakkegården 17. februar 2014

"Kaløbogen", Syddjurs Bibliotek, Rønne Bibliotek 19 februar 2014

"Kulturhistorien i Nationalpark Mols Bjerge", Nationalpark Mols Bjerge, Jagtslottet Kalø 25. februar 2014

"Kaløbogen", Ebeltoft Dagshøjskole 26. februar 2014

"Kaløbogen", Gl. Estrup Landbrugsmuseums Venneforening, Gl. Estrup 15. marts 2014

"Gustav Vasas fangenskab på Kalø- og hvad deraf fulgte", Ebeltoft Folkeuniversitet 20. marts 2014

"Kaløbogen. Lokalhistorie og politik", Syddjurs Kommunes personaleforening, Rønne Idrætscenter 26. marts 2014

"Røndes historie", byvandring i Rønne, Rønne Rotary 15. maj 2014

"Karlsrudden med besøgscentret, Hovedbygningen, Jagtslottet", rundvisning i anledning af Nationalparkdagen 24. maj 2014, kl. 10-12 og kl. 13-15

"Karlsrudden med besøgscentret, Hovedbygningen, Jagtslottet", rundvisning for Krajberg Forsamlingshus, formand Jens Damm

"Kaløfortællinger. Kaløbogen", Ældresagen Midtdjurs, Pindstrupcentret Servicehuset 11. juni 2014

"Karlsrudden med besøgscentret, Hovedbygningen, Jagtslottet", rundvisning for Ebeltoft Våbenbrødreforening 13. august 2014

"Kaløfortællinger", Lizzie Jensen, Kalø, 16. august 2014

"Kaløfortællinger, Kaløbogen", Rosengårdens kulturudvalg, Rosengården Hornslet 21. august 2014

"Kaløfortællinger, Kaløbogen", Centerrådet Norddjurs, Seniorhøjskole, Gjerrild 3. september 2014

"Syddjurs rundt" – guidning ved bustur, Syddjurs Kommunes skoleledere 7. september 2014

"Lokalhistorie fra bussen", Landbocentrets personaleforening, 18. september 2014

"1814 – 1864 – 1914", Rønne Lokalhistoriske Forening 20. oktober 2014

"Kaløbogen", Ringparkens højskoledage, Ryomgaard 4. november 2014

"Folk og Liv, fortællinger fra Folk og Liv 2014", Lindegården, Mørke, 10. november 2014

"Folk og Liv, præsentation af årets Folk og Liv-årbog", BLIS, Lokalthistorisk Forening og Nationalparken, Hotellet Rønne 26. november 2014

"1814 – 1864 – 1914", Slægtshistorisk Forening og Lokalthistorisk Forening Grenaa, Kulturhuset Pavillonen 2. december 2014

"Kalø-fortællinger", Værestedet Pindstrup 12. december 2014

Forår 2015:

"Egil Fischers have- og ferieby Femmøller Strand. Egil Fischer og Mols Bjerger", Humørklubben Feldballe, Taastrup forsamlingshus 20. januar 2015

"Kaløfortællinger", Fausing forsamlingshus 18. februar 2015

"Folk og Liv i Mols Bjerger", Pensionistforeningen Ebeltoft, Bakkegården 23. februar 2015

"Feldballe kirke", Feldballe menighedsråd, Kostalden, præstegården, 8. marts 2015

"Ivar Knudsen og motorskibet Selandia", Ingeniørklubben Århus, 19. marts 2015

"Mols Bjerger", Ældresagen Rosenholm, bustur 2. juni 2015

"Møllerup", Aktivitetscentret, Fjellerup 7. april 2015

"Møllerup", Syddjurs Folkeuniversitet, Gladmuseet Ebeltoft 13. april 2015

"1864. Status efter jubilæumsåret og TV-serien", OK-klubben Ebeltoft, Sognegården 21. april 2015

"5. maj og hvad deraf fulgte", Menighedsrådet og Lokalthistorisk Forening, Sognegården Rønne 5. maj 2015

"Mols Bjerger rundt", Ældre Sagen Rosenholm 2. juni 2015

"Grundloven af 1915, kvindernes valgret", Højskolen og Lokalthistorisk Forening, Højskolen 1. september 2015

Omtale af foredrag 2014:

1. Kaløfortællinger, Kaløbogen

Med udgangspunkt i sin bog om Kalø, "Kalø. Slottet og godset i 700 år", fortæller Vilfred Friborg Hansen historier fra Kalø's 700-års historie, de første 350 år som kongeligt slot, de næste 350 år som først ejet af slægten Reventlow, derefter af den holstenske slægt Jenisch, og til sidst fra 1945, hvor Kalø blev konfiskeret som tysk ejendom, ejet af den danske stat. Kalø's 700-årige historie afspejler hele danmarkshistorien i samme periode. Det hele begyndte i 1313, hvor kong Erik Menved bød Kaløborgen bygget efter at have nedkæmpet et bondeoprør på Djursland. Og hvad er så situationen på Kalø i dag? Planer om Jagtens Hus, besøgscenter m.v.

2. Krigenes spor på Djursland Foredraget handler om Englandskrigens og de to tyske kriges følger på Djursland: Englandskrigen 1807-14, der resulterede i afståelsen af Norge for 200 år siden, Treårskrigen fra 1848 til 1851, og derefter den katastrofale krig i 1864, der resulterede i tabet af Slesvig og Holsten for 150 år siden. Et hovedpunkt i foredraget er general Ryes march over Djursland i juni 1849, hvor det lykkedes ham at udskibe sin hær fra Helgenæs og med den undsætte det belejrede Fredericia. Det succesrige udfald fra Fredericia blev krigens vendepunkt, men det kostede general Rye livet. For at sikre marchen over Djursland opbyggede general Rye to stærke stillinger: dels Kaløstillingen på Røndebakken, dels skansen på Helgenæs, som nu er en stor turistattraktion. Kaløstillingen blev derimod jævnet med jorden kort efter generalens udskibning fra Kongsgårde på Helgenæs. Minderne fra Englandskrigen er skanserne ved Havmøllen og Ahl Hage, mens vi har et unikt minde om 1864-krigen i Fregatten Jylland i Ebeltoft. Foredraget vil slutte af med omtale af Første Verdenskrigs vigtigste konsekvens for Danmark, nemlig genforeningen med Sønderjylland i 1920, der mindes ved en række genforeningssten hele landet over, også på Djursland, samt det vigtigste minde om besættelsen 1940-45 på Djursland, nemlig Tirstrup Flyveplads, i dag Aarhus Lufthavn.

3. Gustav Vasas fangenskab og flugt fra Kalø – og hvad deraf fulgte.

Med udgangspunkt i sin bog om Kalø fortæller Vilfred Friborg Hansen om Gustav Vasas fangenskab på Kalø i 1518-19 og om hans dramatiske flugt til Lübeck og derfra til Sverige, hvor han derefter rejste oprøret mod den danske konge Kristian II og opbyggede en stærk svensk kongemagt. Det blev indledningen til Sveriges dominans som Østersømagt, der endte med at koste Danmark Skåne, Halland og Blekinge i 1660. Vi følger også historien om Danmark og Sverige up to date og ender på Øresundsbroen.

4. Kalø slot og slotsruin.

Opførelsen. De prominente fanger: Gustav Vasa, Bodil Hovens, Præsten i Vejlbj. To prominente lensmænd: Erik Banner og Jørgen Rosenkrantz. Forfaldet i 1500-tallet: "Rosenholm hin røde, lagde Kalø øde". Kalø leverer sten til Charlottenborg, Kalø Slot bliver til Kalø Slotsruin. Ruinens dragende kraft giver anledning til sagn og fortællinger om slottet: dragen, der bevogter Kaløskatten, greven der belejrer slottet og opgiver efter de belejredes narretricks. Den romantiske ruin giver i romantikken i 1800-tallet anledning til, at malerne får kik på den: "den strålende fortid, hvorfra vi er kommet og atter skal op". Den stigende historiske interesse giver i begyndelsen af

1900-tallet anledning til, at ruinen udgraves af Nationalmuseet. Der afholdes store folkefester med tusinder af deltagere hver sommer, Johs. V. Jensen taler og digter "Hvor smiler fager den danske kyst", nye udgravninger under besættelsen, der tages entré indtil 1968, derefter har der været fri adgang, nye udgravninger ved Nils Engberg 2006, Kalø igen samlingspunkt: veteranbiltræf, MC-træf, tv2-koncert, Bardatræf, kong Erik Menveds middelaldermarked, jubilæumsarrangementer 2013, Kaløbogen udkommer.

5. Fra 1814 over 1864 til 1914

2014 er historisk set et jubilæumsår ud over det sædvanlige. I 1814, for 200 år siden, mistede vi Norge og nordmændene fik deres første grundlov. I 1864, for 150 år siden, mistede vi Slesvig og Holsten, og DR lancerer en stort anlagt TV-serie i den anledning. I 1914, for 100 år siden, begyndte Første Verdenskrig, hvor vi var neutrale, men krigen medførte alligevel, at vi fik Sønderjylland tilbage. I foredraget vil vi følge den røde tråd i hundredåret fra 1814 over 1864 til 1914, og vi vil undervejs hele tiden fokusere på, hvilke følger begivenhederne fik på Djursland. Her vil ikke mindst general Ryes berømmelige march over Djursland til udslibningen fra Helgenæs for at undsætte det belejrede Fredericia blive gennemgået. Temaer undervejs vil være: **1. den danske undergangsstemning begynder før 1864, nemlig med tabet af Norge i 1814, der gjorde Danmark til en småstat.** Citatet: "Hvad udad tabes, skal indad vindes", der normalt tillægges Dalgas efter 1864, stammer i virkeligheden fra 1828. **2. Danmark i stormagternes vold:** det var stormagterne, der fandt det tiltrækkende at samme magt ikke beherskede begge kyster af Øresund, derfor tillod stormagterne ikke, at Danmark fik Skåne tilbage (hvad der ellers kunne have været et par muligheder for). England var ikke interesseret i et for stærkt Sverige helt op i Nordatlanten, derfor fik Danmark lov at beholde Grønland, Island og Færøerne i 1814, de burde ellers have fulgt med Norge. Det var Ruslands pres på Preussen og Østrig, der fik de tyske magter til at trække sig ud af Treårskrigen 1848-51 i 1849 – det var det, der gjorde det muligt for Danmark at vinde (og ikke sejrene ved Fredericia og Isted). Det var stormagterne, der dikterede fredsbetingelserne efter Treårskrigen, og disse førte direkte ind i en ny krig i 1864. De danske politikere var nok ikke helt så tåbelige, som Tom Buk-Swienty tegner dem: deres vilkår var reelt umulige. Nye stormagtskonstellationer efterlader Danmark isoleret i 1864, derfor katastrofen. De vindende stormagter interesseret i at svække Tyskland, derfor kunne Danmark få, hvad vi ønskede – og det blev Sønderjylland – efter Første Verdenskrig. **3. 1864-krigens mentalitetsmæssige konsekvenser for Danmark:** vi blev en nationalstat, hvilket medførte intolerance over for dem, der faldt uden for "normaliteten". Vi fik et velplejet mindreværds kompleks, modvilje mod at "spise kirsebær med de store", opfattelsen at omverdenen ikke vil os det godt, det fører videre til neutralitetspolitik og "ligge-død"-udenrigspolitik helt til 1949 og EU-skepsis til den dag i dag. Vi vender os indad og får enorm succes med det (andelsbevægelse, højskolebevægelse, demokrati etc.), men det fører også til troen på, at vi er de bedste, i hvert fald moralsk, vi har den bedste folkeskole, det bedste socialvæsen, de bedste hospitaler, vi er små men står for det rigtige, vi vil gerne belære andre...og i dag har globaliseringen medført en brat opvågning, hvor vi må indse, at den ikke holder, og dermed kommer vi i vildrede: hvad står vi for, er vi virkelig ikke så gode, som vi troede etc.

6. Kulturhistorien i Syddjurs

Oldtiden: dysser: eksempler: Poskær Stenhus, oldtidshøjen i Taastrup

bronzealdergravhøje: eksempler: Store Bauehøj og Trehøje

jernalderlandsbyer udgravet, f.eks. på Mols, ved Rønde, Rostved

Middelalder: borge og herregårde: eksempler: Kalø, Møllerup, Rugaard

Kirker: eksempler: Hyllested, Draaby

Nyere tid: landvinding fra ca. 1800: Taastrup, Martens lystanlæg, bekæmpelse af flyvesand

Udtørring af søer: Korup sø, Vænge sø – Kolindsund

Plantningssagen: Egsmark Plantage, tilplantningen af Mols Bjerge, Feldballe

Andelssamfundets efterladte bygninger fra 1800-tallets anden halvdel: mejerier, højskoler...

Infrastruktur: dampskibene: eksempler Knebelbro og Nappedam

Jernbanerne fra omkring 1900: eksempler: banestien Trustrup-Ebeltoft, Jernbanegade i Ebeltoft

Industrisamfundet: eksempler: Maltfabrikken i Ebeltoft

Fritidssamfundet fra ca. 1920: eksempler: Egil Fischers have- og ferieby i Femmøller Strand, badehoteller, vandrerhjem

Arkitektur: Hack Kampmanns bygninger: Hornslet ting- og arresthus, Ebeltoft toldbod, Kalø Jagtslot
Besættelsen 1940-45: Tirstrup Lufthavn, bunkers i Stabrand og Ildbjerg, flyvergrave i Tved og Hyllested

1900-tallets anden halvdel: privatbilismens vejnet f.eks. motortrafikvejen nord om Rønde, parcelhuskvarterer i alle byer, Molslinjen fra 1963 giver Ebeltoft et boost i resten af århundredet, Århus's vækst giver vækst i det sydvestlige Djursland fra ca. 1990.

Og hvor er vi så på vej hen i dag? Se Syddjurs Kommunes kommuneplan!

7. **Bogen om Kalø: "Kalø. Slottet og godset i 700 år"** Bogen om Kalø er på 304 sider, rigt illustreret, koster 250 kr. Udgives af Boggalleriet Rønde (Niels Trangbæks boghandel) med støtte af Nationalpark Mols Bjerge. Fulde titel er "Kalø. Slottet og godset i 700 år".

8. **1864. Status efter jubilæumsåret** : Jubilæumsåret 2014 er overstået. Året bragte en til tider ophedet debat om, hvordan vi skal tolke begivenhederne i 1864 og ikke mindst deres eftervirkninger op til vores egen tid. Mest debat vakte TV-serien om 1864 – hvordan skal vi bedømme den, nu hvor den er kommet lidt på afstand? Og hvordan skal vi bedømme hovedpersonerne i 1864? Var Monrad genial eller gal – eller begge dele? Var nederlaget ved Dybbøl unødvendigt? Hvad er baggrunden for de danske forhandlernes åbenlyse fejlbedømmelser under fredskonferencen i London? Hvilke konsekvenser fik det katastrofale nederlag i 1864 for Danmarkshistoriens videre forløb – og rækker konsekvenserne helt op til vores egen tid? I foredraget gøres der status over jubilæumsårets debat om 1864.

9. **Møllerup. Marsk Stig, Elizabeth Rosenkrantz, fru Kiss Carl og mange flere...**

Møllerup Gods har haft en dramatisk og omskiftelig historie, som ovenstående persongalleri også antyder. Marsk Stig byggede formodentlig det første Møllerup, men fik godset konfiskeret og blev dømt fredløs for mordet på kong Erik Glipping i Finderup Lade Skt. Cæcilienat 1286 – et mord, han måske slet ikke havde begået. Hans arvinger fik godset tilbage, men en af dem blev formodentlig, sammen med Niels Bugge fra Hald, myrdet i Middelfart på kong Valdemar Atterdags ordre i 1358.

Det nuværende Møllerup blev opbygget sidst i 1600-tallet af Knud Gyldenstjerne. I begyndelsen af 1700-tallet sad hans enke Elizabeth Rosenkrantz på godset, en klog og from kvinde, der byggede skoler til almuebørnene og udsmykkede godsets kirke, Feldballe kirke, så den i dag er en egnens mest interessante at besøge. Midt i 1900-tallet var det en anden markant kvindeskikkelse, fru Kiss Carl, der satte sit præg på godset, en kvinde med sine meningers mod og med et frisprog, man normalt ikke forbinder en godsejer med. Der er historier nok at fortælle fra Møllerup, og foredraget vil byde på et skønsomt udvalg af dem, og naturligvis vil historien også blive ført op til nutidens Møllerup.

10. Folk og Liv i Mols Bjerge, Thorsager m.m. Foredraget bygger på nogle af historierne i "Folk og Liv 2014". Vi skal høre om, hvordan livet levedes i den nu forladte landsby Toggerbo midt inde i Mols Bjerge. Endnu i 1950'erne var der liv og glade dage med masser af børn og et aktivt landbrugsliv, men i løbet af bare tre år ophørte landbruget og landsbyens stemmer forstummede, en af de nedlagte landbrug blev til spejderlejren Toggerbolejren. Vi skal også høre om fiskeri fra Egens Havhuse, livet i tørvemoserne og smuldfabrikkerne omkring Thorsager og Mørke, om dengang Chr. Vester købte Møllerup og Frederik Legarth købte Gl. Estrup og endelig om Mønstedfamilien på Lyngsbækgaard .